

**ОКРЕМІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОЇ ЗУМОВЛЕНОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРИВЛАСНЕННЯ, РОЗТРАТУ МАЙНА
АБО ЗАВОЛОДІННЯ НИМ ШЛЯХОМ ЗЛОВЖИВАННЯ
СЛУЖБОВИМ СТАНОВИЩЕМ, ВЧИНЕНІ У СПІВУЧАСТІ**

**CERTAIN ASPECTS OF THE SOCIAL CONDITIONALITY
OF CRIMINAL LIABILITY FOR MISAPPROPRIATION,
MISAPPROPRIATION OF PROPERTY OR TAKING IT
BY ABUSE OF OFFICE, COMMITTED IN COMPLICITY**

Актуальність статті полягає в тому, що кримінально-правова характеристика будь-якого злочинного діяння повинна обов'язково передбачати розгляд питань, що стосуються соціальної зумовленості підстав криміналізації чи декриміналізації. Це стосується і норм, що встановлюють кримінальну відповідальність за привласнення чи розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, вчинені у співучасті, передбачені в ч. ч. 3–5 ст. 191 Кримінального кодексу України. Метою статті є з'ясування питання, чи відповідає нині існування кримінальної відповідальності за привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, вчинені у співучасті, підставам криміналізації. У статті досліджено окремі аспекти соціальної зумовленості кримінальної відповідальності за привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, вчинені у співучасті. Проаналізовано відповідність встановлення такої відповідальності підставам криміналізації. З'ясовано, що кримінальна відповідальність за розглядані діяння є соціально зумовленою та виправданою, оскільки її існування не суперечить жодній із підстав криміналізації. Наголошено, що привласненню, розтраті майна або заволодінню ним шляхом зловживання службовим становищем, вчиненим у співучасті притаманний високий рівень суспільної небезпечності, оскільки ці діяння насамперед посягають на право власності незалежно від її форми. Визначено, що суспільно небезпечні діяння у виді привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, вчинені у співучасті, відповідають такій підставі криміналізації, як динаміка діянь повною мірою. З'ясовано, що у вітчизняному кримінальному законодавстві відповідальність за корисливі посягання на власність у тому чи іншому вигляді з'явилася досить давно. Отже, відповідність цій підставі криміналізації відповідальності за привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, вчинених у співучасті, здається очевидною й беззаперечною.

Ключові слова: кримінальна відповідальність, привласнення майна, розтрату майна, співучасть, соціальна зумовленість, підстави криміналізації.

The relevance of the article is that the criminal law characterization of any criminal act must necessarily include consideration of issues related to the social conditionality of the grounds for criminalization or decriminalization. This also applies to the norms that establish criminal liability for misappropriation or misappropriation of property or taking it by abuse of office, committed in complicity, provided for in Part 3–5 st. 191 of the Criminal Code of Ukraine. The purpose of the article is to clarify the question of whether the existence of criminal liability for misappropriation, misappropriation of property or taking it by abuse of office, committed in complicity with the grounds of criminalization. The article examines some aspects of the social conditionality of criminal liability for

misappropriation, misappropriation of property or taking it by abuse of office, committed in complicity. The compliance of the establishment of such liability with the grounds for criminalization is analyzed. It was found that criminal liability for the acts in question is socially justified and justified, as its existence does not contradict any of the grounds for criminalization. It is emphasized that appropriation, misappropriation of property or taking it by abuse of office committed in complicity is characterized by a high level of public danger, as these acts primarily encroach on property rights, regardless of its form. It is determined that socially dangerous acts in the form of misappropriation, misappropriation of property or taking it by abuse of office, committed in complicity correspond to such a basis of criminalization as the dynamics of acts in full. It was found that the responsibility for selfish encroachments on property in one form or another appeared in the domestic criminal law a long time ago. Thus, the compliance of this ground with the criminalization of liability for misappropriation, misappropriation of property or taking it by abuse of office committed in complicity seems obvious and indisputable.

Key words: *criminal liability, misappropriation of property, waste of property, complicity, social conditionality, grounds for criminalization.*

Вступ. Кримінально-правова характеристика будь-якого злочинного діяння повинна обов'язково передбачати розгляд питань, що стосуються соціальної зумовленості підстав криміналізації чи декриміналізації. Це стосується і норм, що встановлюють кримінальну відповідальність за привласнення чи розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, вчинені у співучасті, передбачені в ч. ч. 3–5 ст. 191 Кримінального кодексу України (далі – КК).

Наприклад, В.Ю. Коломієць, розглядаючи соціальну зумовленість кримінальної відповідальності за заподіяння тілесних ушкоджень, влучно зазначає, що, встановивши відповідність певного діяння підставам і принципам криміналізації, можна говорити про наявну (або відсутню) соціальну зумовленість норм КК, що передбачають кримінальну відповідальність за вчинення вказаних діянь [1, с. 79].

Водночас треба враховувати, що визнання законодавцем певних діянь злочинними та караними має бути особливо виваженим рішенням, що обґрунтовується наявністю нагальних потреб суспільства у кримінально-правовій забороні [2, с. 124].

Однак межі втручання кримінального закону визначаються потребою охорони від злочинних посягань найбільш важливих особистих, суспільних і державних інтересів. Водночас не можна допускати утисків прав, свобод і законних інтересів громадян. Також є важливим, щоб кримінально-правове втручання держави та її органів з охорони правопорядку не перешкоджало розвитку суспільних відносин [3, с. 13].

Отже, всі вищенаведені думки обґрунтовують необхідність розгляду питань стосовно соціальної обумовленості кримінальної відповідальності за привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, вчинені у співучасті, як кваліфікованих видів злочину, передбаченого у ст. 191 КК, тобто відповідності цих кримінально-правових норм підставам і принципам криміналізації. Це, у свою чергу, дозволить більш повно та чітко визначити які саме недоліки та переваги є характерними для розглянутих кримінально-правових норм.

Постановка завдання. Метою статті є з'ясування питання, чи відповідає нині існування кримінальної відповідальності за привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, вчинені у співучасті, підставам криміналізації.

Результати дослідження. Ми вважаємо, що криміналізацію треба розуміти як певну процедуру здійснення діяльності, що зумовлена метою – захистом правоохоронюваних інтересів. Тому підтримуємо позицію Д.О. Балобанової, яка визначила криміналізацію не тільки як процес виявлення суспільно небезпечних форм індивідуальної поведінки, але і як визнання допустимості, можливості й доцільності кримінально-правової протидії їм і фіксації їх у законі як злочинних і кримінально караних [4, с. 11].

Що стосується складників поняття «криміналізація», то правильно зазначає О.О. Пашенко, що дотепер ще не побудовано раціональної (обґрунтованої та достатньої) системи обставин, що визначають соціальну зумовленість кримінально-правових норм [5, с. 210]. Правники, що присвятили свої дослідження вказаній проблематиці, пропонували різні переліки названих об-

ставин і неоднаково йменували їх, використовуючи терміни «умови», «передумови» «критерії», «підстави», «фактори», «чинники» тощо» [6]. Не заглиблюючись у складну дискусію щодо назви переліку обставин криміналізації, зазначимо думку сучасного її дослідника О.О. Савченка, який констатує, що найбільш вживаними в теорії встановлення кримінально-правової заборони є поняття «підстави криміналізації» та «принципи криміналізації» [7, с. 148]. Такий поділ використовують у своїх працях інші дослідники соціальної зумовленості різних злочинних діянь. Тому й ми будемо його дотримуватися.

Спершу з'ясуємо, що треба розуміти під підставами криміналізації.

Сучасний дослідник теорії криміналізації П.Л. Фріс визначає її підстави як процеси, розвиток яких породжує об'єктивну потребу в кримінально-правовій забороні або внутрішню потребу у встановленні заборони [8, с. 255–257]. Тому варто визначитися, які це процеси.

На думку Є.В. Лашука, ними є сукупність соціально-економічних, соціально-психологічних і юридичних обставин, що зумовлюють потребу протидії певному негативному соціальному явищу [9, с. 209]. Щодо переліку таких обставин, то Є.В. Лашук уважає, що підставами кримінально-правової заборони є: 1) істотність суспільної небезпечності діяння; 2) їх аморальність; 3) типовість і поширеність цих діянь; 4) неможливість протидії таким діянням інакше, як шляхом застосування кримінального покарання; 5) міжнародні зобов'язання держави щодо криміналізації певних діянь; 6) гарантування конституцією держави забезпечення правовою охороною певних суспільних відносин. Однак, на думку цього вченого, такі поняття, як «підстави», «принципи», «фактори», «критерії», що використовуються для позначення чинників криміналізації, є синонімічними [9, с. 209]. На нашу думку, таке отождоження «підстав» і «принципів» не є зовсім правильним, оскільки в цьому випадку йдеться про порівняння різних за своєю суттю явищ. Зокрема, підстава – це «те головне, на чому базується, ґрунтується що-небудь» [10, с. 506], а принцип – «спосіб створення або здійснення чогось» [11, с. 693]. Тобто вчений пропонує отождоженувати матеріальне явище з процесуальним порядком.

Найбільш вдалою нам видається позиція О.І. Коробеева, який поділяє підстави встановлення кримінально-правової заборони на три відносно самостійні групи відповідно до їхнього змісту та внутрішньої природи, а також співвіднесення з різними сферами життя суспільства: 1) юридико-криминологічні підстави (ступінь суспільної небезпеки діянь, їхня відносна поширеність і типовість, динаміка діянь із врахуванням причин, що їх породжують, і умов, можливість впливу на них кримінально-правовими засобами за відсутності можливості боротьби іншими заходами, а також можливості системи кримінальної юстиції); 2) соціально-економічні підстави (заподіюваний діяннями збиток, відсутність негативних наслідків кримінально-правової заборони й наявність матеріальних ресурсів для його реалізації); 3) соціально-психологічні підстави (рівень суспільної правосвідомості й психології та історичні традиції) [12, с. 80]. Незважаючи на те, що цю класифікацію підстав криміналізації розроблено ще за часів СРСР, вона не втратила актуальності й сьогодні. Наприклад, П.Л. Фріс уважає її найбільш повною та дотальною [8, с. 258]. Тому ми у своєму дослідженні під час розв'язання питання, чи відповідає існування кримінальної відповідальності за розглядані нами діяння, також будемо дотримуватися цієї класифікації підстав криміналізації.

Отже, першою ми розглянемо таку юридико-криминологічну підставу, як ступінь суспільної небезпечності діяння. Її сутність полягає в тому, що правомірною є криміналізація лише того діяння, суспільна небезпечність якого з погляду кримінального права досить висока [13, с. 216].

Безсумнівно, що привласненням, розтраті майна або заволодінню ним шляхом зловживання службовим становищем, вчиненими у співучасті, притаманний високий рівень суспільної небезпечності, оскільки ці діяння найперше посягають на право власності незалежно від її форми. А відповідно до ч. 4 ст. 13 Конституції України держава забезпечує, зокрема, захист прав усіх суб'єктів права власності й господарювання. Усі суб'єкти права власності рівні перед законом [14]. Також, відповідно до ч. 1 ст. 312 Цивільного кодексу України, право власності є непорушним, а тому ніхто не може бути протиправно позбавленим цього права чи обмеженим у його здійсненні [15]. Порушення права власності призводить до таких наслідків, які, на думку М.І. Хавронюка, «втілюються в негативні зміни в зовнішньому світі, доступні встановленню та оцінці. Це заподіяння власнику прямої дійсної матеріальної шкоди у вигляді зменшення загальної маси майна, яким власник може володіти, користуватися, розпоряджатися. Розмір цієї школи відповідає кількості та вартості майна, яке стало предметом привласнення, розтрати чи заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем. Водночас наслідком звернення майна на користь інших осіб (самого винного або за його вибором іншої особи) відбувається збільшення

кількості та вартості майна, яке перебуває в їх володінні. Безпідставне і протиправне збагачення завдяки вчиненню злочину, безумовно, є небезпечним наслідком, оскільки підриває сам інститут власності та принципи розподілу матеріальних благ у суспільстві, порушує підстави виникнення цивільних прав, штовхає до паразитизму та вчинення нових злочинів тощо» [16, с. 18].

Крім того, суттєво підвищує небезпечність розглянутих діянь той факт, що ці діяння вчиняються у співучасті. Це зумовлено тим, на думку М.І. Панова, що співучасть завжди полегшує скоєння злочину або його приховування, створює можливість багаторазової злочинної діяльності. Злочинці водночас діють більш зухвало та рішуче, оскільки в них з'являється ілюзія безкарності, можливість уникнути відповідальності [17, с. 225–226].

А для заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем підвищує рівень суспільної небезпечності і той факт, що таке діяння вчиняється спеціальним суб'єктом – службовою особою, яка наділяється повноваженнями щодо цього майна. І саме внаслідок використання своїх повноважень усупереч інтересам служби заволодіває цим майном. Відповідно, службова особа вчиняє корупційний злочин. Крім того, правильно вважає В.Ф. Ущаровський, що «корупція нерозривно пов'язана з організованою злочинністю і за певних обставин стає її органічним складником» [18, с. 61]. А боротьба з такими злочинами нині є одним із найбільших пріоритетів у нашій державі.

Тому можна цілком упевнено стверджувати, що рівень суспільної небезпечності розглянутих нами злочинних діянь є достатнім для того, щоб кримінальна відповідальність за їх вчинення й далі існувала.

Відповідно до наступної підстави криміналізації, діяння має бути досить поширеним і типовим на певній території.

Наприклад, згідно зі статистичними даними Генеральної прокуратури України у 2019 р. було обліковано 9 074 злочини, передбачених ст. 191 КК, однак направлено до суду з обвинувальним актом лише 3 262 провадження, з яких проваджень за злочинами, вчиненими групою осіб, – 109 [19]. Тобто кількість зареєстрованих випадків злочину, передбаченого ст. 191 КК, є на досить високому рівні. Такий досить високий рівень вчинення основного складу злочину може слугувати підставою для виділення його кваліфікованих видів. А частка направлених до суду проваджень, що становить лише близько 36 % від виявлених, є середнім показником, характерним для всіх виявлених злочинів загалом. Однак кількість проваджень за розглядаємою статтею, що вчинені у співучасті, є досить невисокою, порівняно із загальною кількістю виявлених злочинів.

Доцільно звернутись і до судових звітів про склад засуджених, у яких кількість засуджених осіб наводиться окремо за частинами статей, що передбачають відповідальність за певний злочин, зокрема й передбачений ст. 191 КК, а також щодо злочинів, скоєних у співучасті.

Зокрема, за даними судової статистики, протягом 2015–2019 рр. за скоєння злочину, передбаченого ст. 191 КК, обвинувальний вирок суду винесено сукупно щодо 2 927 осіб. Водночас кількість осіб, які скоїли цей злочин у співучасті, становить 269 осіб. З цієї кількості 227 засуджених скоїли злочин у формі попередньої змови групи осіб, у складі організованої групи – 36 осіб та злочинної організації – 6 осіб [20]. Тобто понад 9 % вчинення привласнень, розтрат або заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем становлять діяння, вчинені у співучасті. Отже, можна стверджувати, що розглядані нами злочинні діяння є хоча й не досить поширеними, але типовими для нашої держави. Характерною формою співучасті під час скоєння цього злочину, як і загалом для всіх злочинів, є попередня змова групи осіб. Це передусім зумовлено складністю доведення ознак організованої групи чи злочинної організації під час досудового розслідування.

Тому можна цілком обґрунтовано вважати, що друга підстава також є відповідною для криміналізації розглянутих нами діянь.

Розглянемо динаміку вияву суспільно небезпечних діянь, що виступає наступною юридико-кримінологічною підставою криміналізації. Для цього розглянемо поширеність розглянутих нами злочинних діянь на території України за останні п'ять років.

Зокрема, у звітах «Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування» міститься інформація, що зареєстровано таку кількість злочинів, передбачених ст. 191 КК: у 2015 р. – 10 211, у 2016 р. – 9 787, у 2017 р. – 10 756, у 2018 р. – 10 713 та у 2019 р. – 9 074. Водночас повідомлень про підозру вручено: у 2016 р. – 1 248 особам, у 2017 р. – 1 053 особам, у 2018 р. – 905 особам та у 2019 р. – 824 особам [19]. Треба констатувати, що кількість щорічних повідомлень про підозру з 2016-го до 2019 року зменшилася майже на 34 %.

Також, за даними судової статистики, за скоєння злочину, передбаченого ст.191 КК, у співучасті обвинувальний вирок суду винесено: у 2015 р. щодо 122 осіб, у 2016 р. – 64 осіб, у 2017 р. – 33 осіб, у 2018 р. – 29 осіб та у 2019 р. – 21 особи. Водночас у 2019 році не засуджено жодної особи за скоєння розгляданого злочину у складі організованої групи чи злочинної організації [20]. Варто констатувати, що щорічна кількість осіб, засуджених за привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, скоєні у співучасті, зменшилася з 2015-го до 2019 року майже вшестеро.

Аналіз динаміки виявлених злочинів свідчить, що істотні тенденції щодо збільшення чи зменшення кількості зареєстрованих випадків розгляданого злочину відсутні. Кількість виявлених злочинів, передбачених ст. 191 КК, залишається на досить високому рівні, демонструючи коливання в межах 9 000–11 000 зареєстрованих фактів на рік. Однак стабільно зменшується кількість оголошених підозр, тобто кількість розкритих злочинів, що можна пояснити зниженням ефективності роботи відповідних служб правоохоронних органів, що займаються їх розкриттям і розслідуванням. Тому незначну кількість засуджених і постійне й досить істотне зменшення кількості засуджених за скоєння розгляданого злочину у співучасті, зокрема за організовані її форми, можна пояснити не тим, що кількість таких злочинних діянь істотно зменшилася. Навпаки, на нашу думку, це, зокрема, пов'язано з тим, що ця кримінально-правова норма є недосконалою, що, відповідно, тягне за собою складність доведення винуватості злочинців, яких уже було викрито.

Отже, ми вважаємо, що суспільно небезпечні діяння у виді привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, вчинені у співучасті, відповідають такій підставі криміналізації, як динаміка діянь, повною мірою.

Що стосується врахування того, як ця динаміка впливає на причини й умови, які породжують такі діяння, то щодо цього наведемо думку О.Г. Кальмана, який констатує, що українська злочинність уже вийшла за межі національних кордонів і завдала відчутного удару по престижу країни та її національній безпеці, і тому наша держава сьогодні вже стоїть перед дилемою: або капітулювати перед натиском організованої злочинності й жити за законами кримінального співтовариства, або знайти сили переломити ситуацію [21, с. 55]. Розглядані нами корисливі посягання на власність, безумовно, також здійснюють свій негативний внесок у той загальний стан речей, що склався на сьогодні в нашому суспільстві, тому цілком правильно, що на сучасному етапі розвитку нашої держави вони визнаються злочинами.

Що стосується такої підстави, як можливість впливу на суспільно небезпечні діяння у виді привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, вчинені у співучасті кримінально-правовими засобами за відсутності можливості боротьби іншими заходами, то, на нашу думку, особи, які вчинили такі діяння, потребують впливу лише з використанням найсуворіших заходів державного примусу, а саме тих, що може нам надати лише кримінальне право. Цими заходами є кримінальні покарання. Упоратись із діяннями, що мають досить високий рівень суспільної небезпеки за допомогою адміністративної чи цивільно-правової відповідальності навряд чи можливо. Тому відповідність цієї підстави для криміналізації розгляданих нами корисливих посягань на власність є беззаперечною.

Під час розгляду наступної підстави криміналізації, що полягає в можливості системи кримінальної юстиції у протидії розгляданому виду злочинності зазначимо, що за умови належної матеріальної та кадрового забезпечення та система правоохоронних органів, що нині функціонує в Україні, буде здатна здійснювати ефективну протидію корисливим посяганням на власність, вчиненим у співучасті. Наприклад, у складі Національної поліції створено Департамент стратегічних розслідувань, одним із головних завдань якого є участь у реалізації державної політики з питань боротьби з організованою злочинністю. А в установах Державної кримінально-виконавчої служби України та уповноважених органах із питань пробації Міністерства юстиції України створено достатні умови для виправлення та ресоціалізації осіб, засуджених за скоєння таких злочинів, щоб серед них не було рецидиву. Тому будемо вважати, що розглядані злочинні діяння відповідають такій підставі криміналізації.

Щодо такої соціально-економічної підстави, як заподіюваний діяннями збиток, то зазначимо, що розглядані нами корисливі посягання на власність завдають досить суттєвих матеріальних збитків як державі, так і окремим фізичним і юридичним особам. Наприклад, у 2019 р. злочинною діяльністю тільки виявлених організованих груп і злочинних організацій заподіяно матеріальних збитків на суму 1 162 227,9 тис. грн [22]. Водночас ми вже зазначали, що злочин, передбачений ст. 191 КК серед злочинів проти власності, скоєних злочинними угрупованнями, за кількісною ознакою посідає друге місце після крадіжок, тому у вищенаведений сумі велика

частка збитків, зокрема, і від привласнень і розтрат. А якщо взяти збитки від латентних злочинів цього виду, то реальні збитки можуть бути в десятки разів більшими.

Щодо негативних наслідків існування кримінально-правової заборони за розглядані злочинні діяння, то вони, на нашу думку, відсутні. Ми цілком згодні з В.Ю. Коломієм, «що за наявності якісного та ефективного кримінального закону, за умови його правильного та об'єктивного застосування, апріорі майже відсутні негативні наслідки криміналізації...» [1, с. 87]. А єдиний імовірний негативний наслідок криміналізації може полягати в суб'єктивізмі або незацікавленості з різних причин окремих працівників правоохоронних органів щодо притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності чи, навпаки, зацікавленості у притягненні невинних осіб. У такому разі це повинно додатково спонукати вчених і практиків до пошуку ефективних засобів удосконалення законного механізму притягнення до кримінальної відповідальності, щоб уникнути можливих зловживань.

А що стосується матеріальних ресурсів для реалізації такої кримінально-правової заборони, то зазначимо, що держава зобов'язана віднайти необхідні кошти для забезпечення належного запобігання розгляданим негативним явищам, зважаючи на їхній високий рівень суспільної небезпечності та великий розмір заподіюваних ними матеріальних збитків.

Розглядаючи такі соціально-психологічні підстави, як рівень суспільної правосвідомості й психології та історичні традиції, тут варто навести погляд на них Д.О. Балобанової, яка зазначає, що ця група підстав посідає особливе місце в механізмі кримінальної законотворчості, оскільки прямо вказує законодавцеві на обмеження, пов'язані з використанням криміналізації під час здійснення кримінальної політики, та має назву «якість криміналізації» [4, с. 11].

Як слушно вважає О.І. Коробєєв, «кримінально-правова заборона виправдана лише тоді, коли суспільною психологією та правосвідомістю той або інший різновид девіантної поведінки сприймається як такий, що потребує кримінальної караності» [12, с. 84]

Наприклад, згідно з проведеним нами анкетуванням, на запитання «Чи потрібно залишити у кримінальному законодавстві відповідальність за привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, вчинені у співучасті?» схвальну відповідь дали 83 % опитаних, негативну – 10 % і не визначились – 7 %. Тобто можна сказати, що вітчизняне суспільство переважно негативно ставиться до такого виду злочинної діяльності й підтримує те, що воно залишається криміналізованим.

А що стосується історичних традицій, то у вітчизняному кримінальному законодавстві відповідальність за корисливі посягання на власність у тому чи іншому вигляді з'явилася досить давно. Отже, відповідність цій підставі криміналізації відповідальності за привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, вчинених у співучасті, здається очевидною й беззаперечною.

Висновки. Отже, ми з'ясували, що кримінальна відповідальність за привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, вчинені у співучасті, є соціально зумовленою та виправданою, оскільки її існування не суперечить жодній із підстав криміналізації.

Список використаних джерел:

1. Коломієць В.Ю. Кримінальна відповідальність за заподіяння тілесних ушкоджень : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Дніпро, 2019. 237 с.
2. Наумов А.В. Российское уголовное право. Общая часть : курс лекций. 2-е изд., перераб. и доп. Москва : БЕК, 1999. 590 с.
3. Энциклопедия уголовного права. Санкт-Петербург : Изд. проф. Малинина: СПб ГКА, 2011. Т. 16. Преступления против конституционных прав и свобод человека и гражданина. 954 с.
4. Балобанова Д.О. Теорія криміналізації : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право». Одеса, 2007. 18 с.
5. Пашенко О.О. Обставини, що визначають соціальну обумовленість охоронних кримінально-правових норм (законів про кримінальну відповідальність). *Актуальні проблеми кримінальної відповідальності* : матеріали між нар. наук.-практ. конф., 10–11 жовтня 2013 р.; редкол.: В.Я. Тацій, В.І. Борисов та ін. 2013. С. 210–213.
6. Пашенко О.О. Соціальна обумовленість кримінально-правових норм: проблеми міждисциплінарних зв'язків. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/7069/1/Pashenko_150.pdf.

7. Савченко О.О. Щодо соціальної обумовленості встановлення кримінально-правової заборони. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. «Право»*. 2016. Вип. 24. С. 147–152.

8. Фріс П.Л. Кримінально-правова політика Української держави: теоретичні, історичні та правові проблеми. Київ : Атіка, 2005. 332 с.

9. Лашук Є.В. Про підстави встановлення кримінальної відповідальності за суспільно-небезпечне діяння. *Актуальні проблеми кримінальної відповідальності* : матеріали між нар. наук.-практ. конф., 10–11 жовтня 2013 р.; редкол.: В.Я. Тацій, В.І. Борисов та ін. 2013. С. 206–210.

10. Словник української мови : в 11 томах. Т. 6. 1975. С. 506. URL: <http://sum.in.ua/s/pidstava>.

11. Словник української мови : в 11 томах. Т. 7. 1976. С. 693. URL: <http://sum.in.ua/s/pryncyp>.

12. Коробеев А.И. Советская уголовно-правовая политика: проблемы криминализации и пенализации. Владивосток : Изд-во ДВГУ, 1987. 268 с.

13. Основания уголовно-правового запрета. Криминализация и декриминализация / под ред. В.Н. Кудрявцева и А.М. Яковлева. Москва : Наука, 1982. 304 с.

14. Конституція України від 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 15.01.2020).

15. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 15.01.2020).

16. Корупційні схеми: їх кримінально-правова кваліфікація і досудове розслідування / за ред. М.І. Хавронюка. Київ : Москаленко О.М., 2019. 464 с.

17. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник / В.І. Борисов, В.Я. Тацій, В.І. Тютюгін та ін.; за ред. В.Я. Тація, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. 5-те вид., переробл. і допов. Харків : Право 2015. 528 с.

18. Ущাপовський В.Ф. Протидія організованій злочинності: теоретичні та соціально-правові проблеми : монографія. Київ, 2009. 532 с.

19. Статистична інформація. *Генеральна прокуратура України* : офіційний вебсайт. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113654&libid=100820&c=edit&_c=fo#.

20. Статистичні звіти «Про кількість осіб засуджених, виправданих, справи щодо яких закрито, неосудних, до яких застосовано примусові заходи медичного характеру та види кримінального покарання» за 2015–2019 рр., підготовлені Державною судовою адміністрацією України. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/.

21. Кальман О.Г., Христич І.О. Злочинність в Україні: основні тенденції. *Б-ба з орг. злоч. і корупцією (теорія і практика)* : наук.-практ. журнал Міжвід. наук.-досл центр з проблем б-би з орг. злоч. при РНБО України. Київ : МРДЦ, 2007. № 17. С. 41–56.

22. Звіт про результати боротьби з організованими групами та злочинними організаціями за січень – грудень 2019 року. Статистична інформація. *Генеральна прокуратура України* : офіційний вебсайт. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113900&libid=100820.